

SZERZŐ | SCHMIDT EGON
 GRAFIKA | BUDAI TIBOR

A tavasz sok látnivalót kínál a kirándulóknak

Csattognak a fülemülék

Márciussal a tél utolsó próbálkozásainak is gyorsan vége szakad. Erdőn és mezőn lüktetni kezd az élet. A vizekhez megérkeznek a békák. A *barna varangyok* akár kilométernyit is gyalogolva azt a petézőhelyet választják, ahol maguk is meglátták a napvilágot. Gyönyörű égszínkék ruhát öltenek a *mocsári béka* hímjei, amelyek ilyenkor a legszebb trópusi békákkal is felvehetnék a versenyt. Alkonyatkor szólal meg a *zöld levelibékák* harsogó kórusa. A hímek egy-egy petézőhelyen néha százával gyülekezve várják az odaérkező nőtényeket.

A legelőn csillogó víztócsák felett *bíbicek* csaponganak, a fűben futkosó *seregélyek*hez gyakran a még nálunk időző *fenyőrigók* is csatlakoznak. A langyosan melegítő napsugarak előcsalogatják a *mezei tücsköket*, a bunkós fejű, fekete rovarok „odújuk” előtt sűtkéreznek. Még csendesek, ciripelni majd csak májusban kezdenek.

Április elején minden évben a *fülemülék* csattogását várom. A fülemüle a Föld legszebben éneklő madarai közé tartozik, erdőszéleken, folyó ártereken, bokrosokban, nagyobb parkokban telepedik meg. Az erdőben ismételt strófaikkal hangosan dalolnak az *énekes rigók*, csengő hangon énekelnek a *barátkák*, és sokfelől halljuk a kis *csilpcsalpfüzi*ke kedves „csip-csup”-ját. A tavak nádszegélyeiben, az alföldi csatornák nádoltjaiban *nádirigók*

karicsolnak, megszólal a *kakukk*, amelynek leggyakoribb gazdamadara a nádvidéken éppen a nádirigó. Sárgán virít a pitypang és a *martilapu*, az erdőszélre sárga foltokat rajzolnak a virágzó sombokrok, alattuk döngicsélő méhek keresik a néha tömegesen nyíló *kék ibolya* virágait. Tavasszal sok a sárga virág, ez a színanyag jobban elnyeli az energiában dús sugarakat. A már említetteken kívül ilyen a kankalin, a *sárga tyúktaréj* és a nedvesebb helyeken tenyésző

Májusban a madarak és fák napja jó alkalom arra, hogy személyes élményeket szerezzünk a természetben

salátaboglarka. Májusban van a madarak és fák napja, jó alkalom arra, hogy séták, kirándulások keretében személyes élményeket, ismereteket szerezzünk a természet mindennapi életéről.

Számomra a tavaszi kirándulás mindig újra megújuló élményt jelent. Ragyognak a napsugarak, szellő simogatja az arcomat, madarak énekelnek, békák brekegnek, rovarok zümmögnek, és bármerre nézek, virágok gyönyörködtetnek. Ilyenkor sajnálom

igazán azokat, akik szobájukba zárkozva a számítógép és az internet rabjaivá váltak.

FOLYÓK ÉS TAVAK PARTJÁN

Áprilisban-májusban a vízen és a nád között pezseg az élet. Párban úsznak a hófehér *bütykös hattyúk*, *Szent György* havában a *nyári ludak* már sárga pihés fiókáikat vezetik, láthatatlan *bölgbika* bummog, a magasban *barnaréthéja*-pár nászrepül, hangosan pírreg a *nádi tücsökmadár* és az egyik tavalyi nádszálon ülve már ott énekel a nádvilág legszebb madara, a *kékbegy*.

A vízparton járva különösen a reggeli és a délelőtti órákban gyakran látjuk a sütkérezésben megzavart, nád közé csúszó *vízisiklót*. Magyarország leggyakoribb kígyója, amely tavak, folyók, csatornák partján, de mocsarakban is mindenütt előfordul. A többnyire 80-100 centiméter hosszú állat háta rendszerint zöldes, rajta apró, feketés pettyekkel, míg a hasoldala szürke. Jellemző a tarkóján mindkét oldalon látható sarló alakú, sárgás folt. Ritkán előfordulnak fekete, melanisztikus példányok is, mint amilyeneket például a Baláta-tó környékén láttam.

Neve alapján vízhez kötött állat, de rábukkanhatunk attól jóval távolabb is, találtam például vízisiklót a Badacsony hegy oldalában. Méregfoga nincs, teljesen ártalmatlan, védett hulló, ha megfogjuk, védekezésül rendkívül bűzös váladékot bocsát ki. Ember közeledtére általában időben menekül, de ha váratlanul lepjük meg, amikor úgy érzi már nem szökhet, egyéni módon, nagyszerű színészteljesítménnyel próbál védekezni: halottnak tetteteti magát. A hátára fordul, száját kitéríti, a nyelvét kiölti és teljesen mozdulatlaná válik. Ha azonban kicsit odébb megyünk és figyeljük, azt látjuk, hogy becsukja a száját, lassan megmozdul, majd gyorsan a növényzet közé csúszik. Május második felében párzik, a hímek keresik a nőstényeket, és ilyenkor néha több kígyót is láthatunk együtt. A nőstények tízenöt-húsz, néha ennél is több tojásukat az avarba vagy valami alkalmas üregbe rejtik, ahol a kiskígyók a nap melegének hatására fejlődnek. A nyár derekán bújnak elő, és nyomban önállóak.

A vízisikló békákkal és apró halakkal táplálkozik, áldozatát elve, egészben nyeli le. Ez egy nagyobb béka esetén hosszabb ideig is eltart. Rendszerint az áldozat síró hangja hívja fel a figyelmet a zsákmányát nyelő kígyóra. Ha már félig lenyelte, nem szívesen

Őshonos és bennszülött halunk a selymes durbines, nagyobb folyók áramláskedvelő faja

A kékbegy hímje a címlapon nádszálon lengedezik, itt tavaszi környezetében látható. Énekére a nádirigó karicsolással válaszol

engedi el. Októberben kezdi téli pihenőjét, de enyhe időben még november elején is találkozhatunk vele. A telet gyakran többmagukkal földfelszíni üregben vagy faluszéli épületek zugaiban töltik. A vízisiklónak, különösen a fiataloknak, sok természetes ellensége van. Pusztítja őket egyebek mellett a gólya, a szürke gém, a kígyászölyv, a sün, de a róka is.

RÉTEK, LEGELŐK, KULTÚRTÁJAK

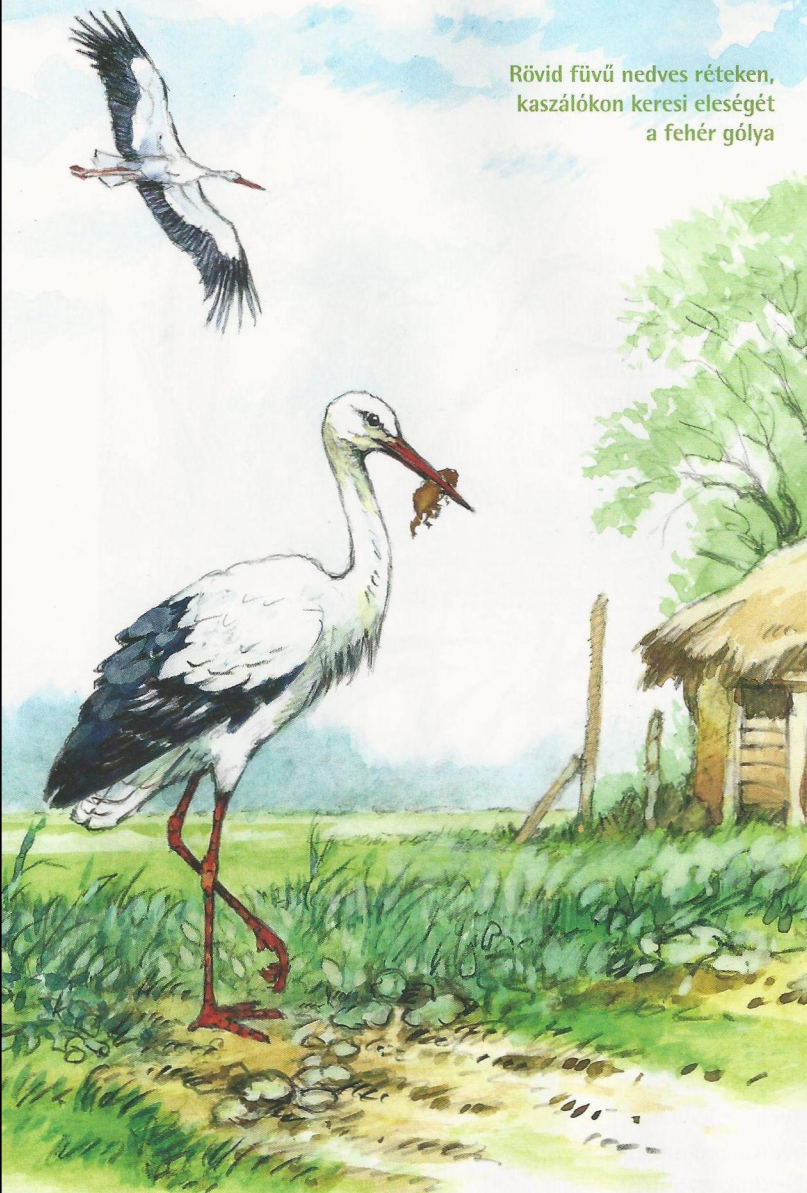
Ha tavasszal a Kiskunság nagy legelőin járok, néha azt sem tudom hová nézek, merre figyeljek, annyi a látnivaló. A magasban ujjongva énekelnek a *mezei pacsírták*, keringenek a választott territórium felett, aztán amikor úgy érzik eleget daloltak, ereszkedni kezdenek, majd mint a kő hullanak a fű közé. Szeretem a tocsgók felett csapongó *bibicek* jajongó „bé-bic” kiáltásait, a *nagy pólingok* nászrepülés közben adott bugyborékoló hangjait vagy a *piroslábú cankók* ugyancsak nagyon szép nászhangjait. Április második felében a többi közül kimagasló száraz kóró hegyén már ott ül

és énekel a *rozsdás csuk*, a birkanyáj körül *sárga billegetők* és seregélyek szaladgálnak, fecskék cikáznak, rovarok repülnek, él a puszta. Május elején érkezik Afrika déli feléről a kiváló hangutánzó madarunk, az *énekes nádiposzáta*. Éneke meleg, májusi reggeleken nagyszerű élményt kínál. Ahol ezüstfaligetek, *akácosok* vagy galagonyabokrok vannak, mindenütt megtaláljuk Európa legnagyobb galambfaját, az *örvös galambot*. Hím és tojó hasonlóan színezett, fehér nyakfoltjuk és a különösen repülés közben jól látható, fehér szárnyszalagjuk jellemző. A fiatalok első tollruháján még nincs fehér nyakfolt. Hazánkban gyakori, erdőkben, folyókat kísérő ligetekben, alföldi facsoportokban mindenütt előfordul, de költ a városi parkokban, a temetőben és a nagyobb kertekben is. A településeken szívesen fészkel a sűrű ágú örökzöldekben. Vonuló madár, késő ősszel csapatosan repül a Földközi-tenger medencéjébe, de enyhe teleken mindig vannak áttelelők is, január végén, februárban pedig már a délre költözöttek is hazatérnek. A hímek rövidesen búgni kezdenek, az általában háromszor ismételt, többtagú bűgást egy rövid „hu”-val fejezik be. Gyakran nászrepülnek. Egy

Az erdős sztyeppek állományalkotó növénye a már áprilisban virító törpe mandula

Rövid fűvű nedves réteken,
kaszálókon keresi eleségét
a fehér gólya

kiemelkedő ágról indulva 20-30 méter magasra emelkednek és miután szárnyaikat a hasuk alatt összecsapva csattanó hangot adnak, újra leereszkednek.

A párok évente általában kétszer költenek, először áprilisban, de ha a fészekalj elpusztul, nyomban pótköltésbe kezdenek. Fészküket ezüstfaligetekben, akácokban vagy galagonyabokrokra általában alacsonyan, 2-4 méteren építik, de Apajpusztán út menti bokrokban találtam mellmagasságban levő fészket is. Otthonuk száraz ágcskákból épül, meglehetősen laza szerkezetű, alulról nézve a tojások átférlenek.

Hím és tojó közösen épít elsősorban a kora reggeli órákban. Az előbbi többnyire csak az anyagot hordja, amelyet azután a tojó illeszt be a többi közé. Közben forgolódik, hogy egy sekély csészét alakítson ki. A két fehér tojás elsősorban a tojó kotlik, míg a hím a déli órákban váltja néhány órára. A fiókák tizenhat-tizenhét nap alatt kelnek ki. Szüleik kezdetben a begyükben képződött túrószerű anyaggal, a begytejjel etetik őket, később a begyükben puhult gyommagvakat és egyéb magvakat kapnak. A fiatalok egy hónapig maradnak a fészekben, a kirepülés után rövidesen önállók.

A nyár második felében az örvös galambok csapatosan járják a tarlókat és az erő napraforgótáblákat. Óvatos madarak, messziről menekülnek. Jóval bizalmasabb az urbanizálódott állomány, a városi parkokban néhány méterről is figyelhetjük őket.

Az örvös galambok nagyon sok

gyommagvat fogyasztanak, de eszik a bükk- és tölgyemléket, sőt a fenyőtobozok pikkelyei alól is kicsipegetik az apró magokat. Ez a szép madár, sajnos, vadászható, de állománya ennek ellenére stabil, sőt, az utóbbi években valamelyest nőtt is.

tavaszi estéken a vágásokon korrogva és pisszegve húznak az erdei szalonkák

Tavaszi nyüzsgés
a gyümölcsösben

AZ ERDŐBEN

Időszakunkban végigkövethetjük a fák újraéledését a rügyfakadástól az április végi teljes kilombosodásig. Tavaszi estéken a vágásokon korrogva és pisszegve húznak az erdei szalonkák. Csak nagyon kis számban költenek nálunk, de északi hazájuk felé repülve minden tavasszal átvonulnak hazánkon. Az esti szalonkahúzás élményt jelent, nagy kár, hogy nálunk még mindig vadászható ez a szép madár.

Az erdei ösvények mellett a bogláros szellőrózsa sárga virágait ringatja a szellő, sokfelé tenyészik az örökzöld leveleivel pompázó télizöld meténg. Szép időben az avarban lustán mászó tavaszi ganéjtűrók acékkék szárnyfedőin megcsillannak az ágak között beszűrődő napsugarak. A kis bogaraknak fontos szerepük van az erdőben, a nagy emlősök, a szarvasok és a vaddisznók trágyáját takarítják el. Körben harsog a madárdal. Fekete és énekes rigók, barátok, sárgarigók versenyeznek egymással, nagyon szeretem a vörösbegynek a többieket aláfestő, gyöngyöző énekét.

Az erdő májusban a legszebb. Friss, üde a levelek zöldje, az utak mentén mindenütt virágok nyílnak, rovarok repülnek, és a lombkoronán átszökő napsugarak folyton mozgó, aranylító foltokat rajzolnak az avarra. A fekete és énekes rigók már kirepítették az első költés fiókáit, a magas ágakon fiatal mókások tornásznak, a fűben mozdulatlanul pihennek a nemrég született pettyes őzgidák. Nem

árvák, még jószándékkal sem szabad hazavinni őket! A suta a közelben van, őrzi, szoptatja őket és néhány nap múlva rendszerint két gidájával már büszkén sétál a harmatos fűben. A lombokat már rágcsálják a hernyók, terített asztalt kínálva az őket pusztító aranytollú madárnak, a sárgarígónak. Sok más madárral ellentétben a nagy, szőrös hernyókat elnyeli, cserebogárjárás-kor a bogarakat tizedeli.

Szürkületkor bújik elő kitorékából a *borz*. Hazánk minden erdejében, még a sík vidéki akácokban is otthon van, akár a települések közelében is. A maga ásta elágazó kitorékat a családok éveken át használják. A nőstényeknek többnyire 3-4 kölykük van, ezek szemei négyhetes korukban nyílnak, és legalább még két hónapig szopnak. A család hosszú ideig együtt marad.

A *borz* tápláléka rendkívül változatos, mindent megeszik, amit a földön talál. Sok gilisztát fogyaszt, de étlapján bogarak, csigák, békák, pockok, madárfiókák, gombák, hullott gyümölcsök egyaránt szerepelnek, ősszel a tölgyekkel egészítheti ki étrendjét. Kijár az erdőből és a kukoricában, szőlőben torkoskodik. A kifejlett példányoknak nincs természetes ellensége, az erdei utakon gyakran autók ütik el őket.

PARKOK ÉS ARBORÉTUMOK

A parkokban tett tavaszi séta mindig sok apróbb-nagyobb élményt kínál. A tavon *tőkés récék* úsznak, a tojók vidám „háp-háp”-ja messzire hallik, hangosan énekelnek a barátuk, a bokrok között ott libeg az első, áttelelt *citromlepke*, és helyenként fehér szőnyeget alkot a sok *gyöngyvirág*. Mindig megcsodálom a hatalmas, öreg fákat, például a margitszigeti vagy a maratonvárosi, gyönyörű *platan*okat. Jó látni,

az erdőben élő párok évente kétszer, a városiak akár háromszor is költenek

hogyan a parkok fái erdei társaikkal ellentétben általában biztonságban vannak, fejsejtől és fűrészektől nem kell tartaniuk. A sárga csőrű, koromfekete tollú fekete rigók már februártól folyamatosan hallatják nagyon szép fuvolázó dalukat. Csak a hímek feketék, a tojók és a fiatalok barnák,

A sárgarígó májusi cserebogarakra vadászik

az utóbbiak feje és nyaka vörhenyes árnyalatú. A fekete rigó minden parkban otthon van. Eredetileg erdei madár, de ma már inkább a települések lakója, és míg ősszel az erdei állomány Dél-Európába repül, a városiak számottevő része helyben marad.

Az erdőben élő párok évente csak kétszer költenek, viszont a városiak akár háromszor is nevelnek fiókákat. A parkokban főleg bokrokra fészkelnek, kedvelik a sűrű túlevelűeket. Fészük többnyire alacsonyan, 2-4 méteren épül vékony ágacskákból, mohából, száraz levelekből, gyökérdarabkákból, és olykor a földön talált papírhulladékból. A tojó egyedül dolgozik, a növényi szálak közé földet is hord. A csészét növényi szálakkal és gyökérdarabkákkal béleli. A fészek építése két-három napot vesz igénybe.

A fészekalj négy-öt, zöldes alapon rozsdás foltokkal sűrűn beszórt tojás, amelyeken a tojó egyedül kotlik, miközben párja a közelben énekel, biztosít. A fiókák tizen-négy-tizenöt nap alatt kelnek ki, és mint a rigófélék általában, még röpképtelenül kiugrálnak, elhagyják a fészket. Egyenként rejtőznek el a bokrok alatt, és jelzohangokkal tudatják hollétüket az eleséggel érkező öreg madaraknak. A látszólag elhagyott kisrigó tehát nem árva, nem szabad hazavinni! A szülők önállósodásukig etetik őket, majd a következő költéshez készülődnek. A fekete rigó tápláléka rendkívül változatos. Tavasztól őszig sok izeltlábut és gilisztát eszik, ősszel bogyókat és gyümölcsöket is fogyaszt.

Elsősorban éjszaka keresi a trágyát az erdei ganéjtúró

